

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Linda Nittborn ./ riksåklagaren ang. grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 21 oktober 2021 i mål B 5418-21)

Efter att Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd har riksåklagaren förelagts att svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.

Bakgrund

Linda Nittborn har dömts för bedrägeri begånget den 3 oktober 2018 samt för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning begånget under tiden den 28 oktober – den 23 december 2018.

Påföljden har bestämts till villkorlig dom med 60 dagsböter om 200 kr.

Överklagandet till Högsta domstolen

Linda Nittborn yrkar att dagsbotens storlek ska sättas ned till 50 kr.

Hon anför bl.a. att hon beviljades preliminär skuldsanering den 5 maj 2021 och slutlig sådan den 18 augusti 2021. Hon gjorde sin första inbetalning i enlighet med besluten i juli 2021. Enligt besluten kommer hon att under fem års tid leva på ett förbehållsbelopp om ca 5 900 kr. Hon har också dessförinnan haft utmätning i sin lön och har därför levt på s.k. existensminimum sedan år 2017.

Grunderna för min inställning

Enligt 25 kap. 2 § andra stycket brottsbalken fastställs varje dagsbot till ett visst belopp från och med femtio till och med ettusen kronor, efter vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Om det finns särskilda skäl, får dagsbotens belopp jämkas.

Av tredje stycket samma lagrum framgår att minsta bötesbelopp är sjuhundrafemtio kronor.

I kommentaren till brottsbalken uttalas bl.a. följande (Bäcklund m.fl., Brottsbalken – En kommentar [1 december 2021, Version 19, JUNO) kommentaren till 25 kap. 2 §.

Dagsbotens belopp ska bestämmas med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. En tanke bakom dagsbotssystemet när det genomfördes var att dagsboten skulle bestämmas till ett penningbelopp som den tilltalade kan avstå från räknat för dag utan att han lider nöd eller brister i sin försörjningsskyldighet. Principer för beräkning av dagsboten har därefter utvecklats i praxis.

I princip är det förhållandena vid domen som är avgörande för dagsbotsbeloppet. I vissa fall kan det möjligen finnas skäl för en annan bedömning. Jfr RH 2001:57.

I 1991 års lagstiftningsärende uttalade departementschefen bl.a. följande om beräkningen av dagsbotens storlek (prop. 1990/91:68 s. 115 f.): Ytterst ankommer det på domstolarna att, mot bakgrund av de allmänna uttalanden som gjorts i samband med lagstiftningen på området, bedöma hur systemet ska tillämpas. I praktiken torde domstolarna i dag till stor del söka vägledning i de anvisningar som RÅ meddelat för åklagarnas del

I riksåklagarens riktlinjer (RÅR 2007:2) finns detaljerade anvisningar hur beräkningen av dagsbotsbeloppet ska göras vid utfärdande av strafföreläggande.

I frågan om möjligheterna till jämkning, som bygger på uttalanden i förarbetena (prop. 1990/91:68 s. 116 f.) och praxis (se NJA 1995 s. 711, NJA 1996 s. 195 och NJA 1999 s. 286) anges följande.

2.1 När ska dagsboten jämkas?

Möjligheten att jämka dagsboten bör tillämpas restriktivt. Jämkning kan komma ifråga om brottets straffvärde ligger vid nedre gränsen för dagsböter och den misstänkte har så goda ekonomiska förhållanden att tröskeleffekten av att straffet bestäms till dagsböter och inte penningböter blir orimlig. Ett annat typfall där jämkning kan ske är då ett högt antal dagsböter döms ut och den misstänktes betalningsförmåga är väsentligt nedsatt. Undantagsvis bör jämkning kunna ske om den misstänkte har en ovanlig eller särskilt omfattande försörjningsbörda som inte kan beaktas på annat sätt, t.ex. i de fall den misstänktes make, registrerade partner eller sambo helt saknar inkomst eller har en årsinkomst som understiger ett prisbasbelopp. Om den misstänkte har mycket små eller inga inkomster kan omständigheterna i vissa fall vara sådana att minimibeloppet för en dagsbot behöver jämkas för att inte straffet ska drabba alltför hårt. En individuell prövning med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet ska alltid göras.

Dagsboten får enligt 25 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken inte jämkas så att bötesbeloppet understiger 750 kr.

Skyldighet att betala avgift till brottsofferfond utgör inte skäl för jämkning.

Enligt 7 § skuldsaneringslagen (2016:675) får skuldsanering beviljas om gäldenären inte rätteligen kan betala sina skulder och denna oförmåga med hänsyn till samtliga omständigheter kan antas bestå under överskådlig tid (kvalificerad insolvens).

Av 47 § samma lag följer att gäldenären genom en skuldsanering befrias från ansvar för betalningen av de skulder som omfattas av skuldsaneringen i den utsträckning som dessa sätts ned. Genom skuldsaneringen befrias gäldenären även från ansvar för betalningen av skulder som inte är kända i ärendet, om det inte är en sådan skuld som avses i 31 §.

Enligt andra stycket samma lagrum medför skuldsaneringen också att rätten till ränta eller dröjsmålsavgift på en fordran som omfattas av skuldsaneringen faller bort för tiden efter den dag då inledandebeslutet meddelades.

Skuldsanering har funnits i svensk rätt sedan 1994 och innebär att en fysisk person helt eller delvis befrias från ansvar för betalning av sina skulder. Det huvudsakliga syftet med skuldsanering är att en svårt skuldsatt gäldenär ska bli ekonomiskt rehabiliterad. Han eller hon ska få en möjlighet att lösa sina ekonomiska problem och därigenom få en chans till ett drägligare och mer samhällsnyttigt liv. En annan grundtanke är att skuldsaneringen ska gynna borgenärskollektivet på så sätt att gäldenären kan komma att betala åtminstone någon del av sina skulder; skuldsaneringen ska i princip omfatta sådana skulder som bedöms ändå inte kunna bli betalda (prop. 1993/94:123 s. 73).

Införandet av den nu gällande skuldsaneringslagen innebär att fler s.k. evighetsgäldenärer kan beviljas skuldsanering, bl.a. genom att ansökningsförfarandet förenklats och att kravet på kvalificerad insolvens nyanserats (prop. 2015/16:125 s. 51 f.).

Min bedömning

Hovrätten har beträffande dagsbotens storlek uttalat följande.

Hovrätten konstaterar att tingsrätten har jämkat dagbotsbeloppet utifrån vad som är utrett om Linda Nittborns inkomstförhållanden. Jämkningsen synes uppgå till knappt 100 kr. Möjligheten att jämkna dagbotsbeloppet ska tillämpas restriktivt och hovrätten anser att det inte framkommit skäl att låta skuldsaneringsbeslutet leda till jämkning utöver det som tingsrätten har gjort.

Jag ställer mig frågande inför hovrättens resonemang angående jämkning och vill anföra följande.

Enligt 25 kap. 2 § andra stycket andra meningen brottsbalken får jämkning ske om det finns särskilda skäl. Denna bestämmelse, som är en undantagsbestämmelse, ska tolkas restriktivt. De exempel som ges i förarbetena när jämkning kan komma ifråga är bl.a. att det, när antalet

dagsböter är lågt, kan uppkomma en tröskeffekt i förhållande till penningböter som kan uppfattas som oskälig. Även att, när antalet dagsböter är högt, den sammantagna reaktionen på brottet kan framstå som oskäligt hård. En sådan tillämpning av möjligheterna till jämkning är också de som rekommenderas i riksåklagarens riktlinjer.

Det är således min uppfattning att möjligheten till jämkning, som ska tillämpas restriktivt, inte bör komma ifråga endast av den anledningen att den tilltalade beviljats skuldsanering. Ett beslut om skuldsanering bör istället beaktas inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras enligt huvudregeln.

Enligt 25 kap. 2 § andra stycket första meningen brottsbalken ska dagsbotsbeloppet bestämmas utifrån vad som bedöms som skäligt med hänsyn till den tilltalades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Av riksåklagarens riktlinjer framgår att hänsyn i skälig mån ska tas om den misstänkte har en betydande nettoskuldbörda.

Jag har vid en genomgång av hovrättspraxis från senare tid noterat att hovrätterna regelmässigt satt dagsbotsbeloppet till 50 kr när den tilltalade åberopat beslut om skuldsanering med enbart motiveringen att beslut om skuldsanering föreligger. Detta trots att tingsrätterna satt dagsbotsbeloppen betydligt högre. Denna praxis kan enligt min uppfattning starkt ifrågasättas.

Att regelmässigt sätta dagsbotsbeloppet till 50 kr vid beslut om skuldsanering strider mot riktlinjen att skälig hänsyn ska tas till en mer betydande nettoskuldbörda. Den hovrättspraxis som nu utvecklats torde medföra att det vid bestämmandet av dagsbotens storlek införts en omotiverad skillnad i förhållande till den som, trots goda inkomster, har en betydande nettoskuldbörda men som inte uppfyller villkoren för skuldsanering.

Enligt min uppfattning måste således en bedömning i det enskilda fallet göras även i förhållande till den som har beviljats skuldsanering. Vid denna bedömning bör även beaktas när i tiden skuldsaneringsbeslutet fattades, dvs. om detta var före eller efter det brott den tilltalade ska dömas för. Det måste nämligen uppfattas som stötande om åklagaren eller domstolen, i de fall den tilltalade gjort sig skyldig till brott under en pågående skuldsanering, ska beakta skuldsaneringsbeslutet vid bestämmandet av dagsbotsbeloppets storlek.

Tingsrätten har inte närmare redogjort för varför dagsboten bestämts till ett belopp som är ca 100 kr lägre än vad som borde blivit fallet med hänsyn till Linda Nittborns beräknade årsinkomst. Enligt min uppfattning har tingsrätten, genom att sätta dagsbotsbeloppet 100 kr lägre än vad som annars vore fallet, i skälig mån beaktat Linda Nittborns nettoskuldbörda. Någon ytterligare nedsättning är enligt min uppfattning inte påkallad.

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.

Bevisning m.m.

Jag åberopar inte någon bevisning.

Målet kan avgöras på handlingarna.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum

Åklagarkammaren i Halmstad (AM-175431-20)

Assistentåklagaren Louise Herrstedt